

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.48>

ZNACZENIE PODEJŚĆ CIAŁA W BADANIACH DISKURSU POLITYCZNYCH

Witalij Stepanow

*absolwent Wydziału Teorii i Praktyki Przekładu Angielskiego na Zaporoskim Uniwersytecie Narodowym
(Zaporoże, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-8169-7908

E-mail: vitalii.stepanov94@gmail.com

Abstrakcyjny. W proponowanym artykule autor rozważa mechanizm rekonstrukcji korpusów językowych jako autentyczną podstawę badania współczesnych procesów w dyskursie politycznym. Szczegółowo podane są główne kryteria kompilacji treści, które odróżniają ją od losowego zestawu tekstów - reprezentatywność, format elektroniczny, adnotacja, oprogramowanie. Szczegółowo opisana jest istota każdego kryterium i ich rola w budowie korpusu. Autor podkreśla, że korpus jest uproszczonym, miniaturowym modelem współczesnego dyskursu jako nieograniczonego komunikatywnego środowiska obiektywizacji procesów politycznych. Dodatkowo ujawniają się najpopularniejsze podejścia korpusowe do badania procesów we współczesnym dyskursie politycznym – analiza treści, analiza krytyczna, analiza opisowa, analiza kognitywna (m.in. metafora pojęciowa, analiza składowa, semantyka sieci językowych, analiza ilościowa, eksperyment asocjacyjny).

Słowa kluczowe: korpus, kryteria zakończenia korpusu, dyskurs, dyskurs polityczny, procesy polityczne, podejścia korpusowe.

RELEVANCE OF CORPUS APPROACHES TO RESEARCHING THE POLITICAL DISCOURSE

Vitalii Stepanov

*PhD student of the Department for Theory and Practice of Translation
from the English Language of Zaporizhzhia National University*

(Zaporizhzhia, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-8169-7908

E-mail: vitalii.stepanov94@gmail.com

Abstract. The article reveals the mechanism of reconstructing linguistic corpora as an authentic base for research of modern processes in the political discourse. Key criteria of compiling corpora are stated that differ them from a random text set – representativeness, electronic format, annotation, program software. Each criterion and its role in corpus structure are described. The author focuses on the fact that corpora are a simplified compact model of modern discourse as a limitless communicative environment for political process objectification. Additionally, the most popular corpus approaches to studying processes within the modern political discourse are represented – content analysis, critical analysis, descriptive analysis, cognitive analysis (including conceptual metaphor, component analysis, semantics of lingual networks, quantitative analysis, associating experiment).

Key words: corpus, criteria for compiling corpora, discourse, political discourse, political processes, corpus approaches.

РЕЛЕВАНТНІСТЬ КОРПУСНИХ ПІДХОДІВ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Віталій Степанов

*аспірант кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету*

(Запоріжжя, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-8169-7908

E-mail: vitalii.stepanov94@gmail.com

Анотація. У пропонованій статті автором розглядається механізм реконструкції лінгвістичних корпусів як автентичної бази для дослідження сучасних процесів у політичному дискурсі. Детально наводяться основні критерії укладання корпусу, що диференціюють його з-поміж випадкового набору текстів – репрезентативність, електронний формат, анування, програмне забезпечення. Ґрунтовно описується суть кожного критерію та їхня роль у побудові корпусу. Автором робиться акцент на тому, що корпус являє собою спрощену мініатюрну модель сучасного дискурсу як безмежного комунікативного середовища об'єктивації політичних процесів. Додатково розкриваються найбільш популярні корпусні підходи до дослідження процесів у сьогоdnішньому політичному дискурсі – контент-аналіз, критичний аналіз, дескриптивний аналіз, когнітивний аналіз (у тому числі концептуальна метафора, компонентний аналіз, семантика лінгвальних мереж, кількісний аналіз, асоціативний експеримент).

Ключові слова: корпус, критерії укладання корпусу, дискурс, політичний дискурс, політичні процеси, корпусні підходи.

Вступ. Дослідження природи політичних процесів у свідомості соціуму має бути максимально достовірним, тому перед вченим постає потреба обрати доречний підхід до запланованої розвідки. Істинність результатів залежатиме від автентичності емпіричного матеріалу: наскільки живим є використання дискурсивних ресурсів безпосередньо носіями мови в конкретній спільноті. Останнє знаходить своє відображення в межах корпусної лінгвістики.

Не виступаючи окремою лінгвістичною парадигмою й маючи прикладний характер, корпусна лінгвістика постає спеціальною методологією вивчення мови на живому комунікативному матеріалі, зібраному в єдиний дослідницький комплект – корпус (МакІнері та Вілсон, 2001: 1-2). Саме добирання та використання корпусів є предметом дослідження корпусної лінгвістики.

Незважаючи на ряд теоретичних джерел з корпусної лінгвістики (Захаров та Богданова, 2013; Люделінг та Кіто, 2008; МакІнері та Гарді, 2012; О'Кіф та МакКарті, 2010 тощо), практичні втілення ідей в укладанні корпусів все ще мають доволі розмитий характер у дослідженнях лінгвістів, у тому числі й у студіях політичного дискурсу. Відтак, постає потреба з'ясувати, у чому саме полягає поняття корпусу, чим він відрізняється від випадкового набору текстів, як він пов'язаний з дискурсом загалом та яким чином корпуси використовуються в дослідженні політичного дискурсу зокрема. Цим зумовлюється **актуальність дослідження**.

Об'єкт дослідження – корпус, **предмет** – розкриття механізмів його укладання та імплементації в студіях політичного дискурсу.

Мета студії – репрезентувати потенціал корпусних ресурсів у вивченні політичного дискурсу. Вона досягається виконанням таких **завдань**:

- зазначити дефініцію терміну «корпус»;
- описати керівні критерії укладання корпусу, що вирізняють його серед випадкового набору текстів, і розтлумачити кожен із них;
- з'ясувати, у чому саме простежується зв'язок між дискурсом та корпусом;
- навести провідні корпусні підходи до вивчення політичного дискурсу і детально пояснити їх.

У якості **дослідницьких методів** використовуються опис, аналіз і синтез, дедукція та індукція.

Матеріал студії охоплює теоретичні джерела з корпусної лінгвістики та праці, у яких демонструється потенціал корпусних технологій у вивченні політичного дискурсу.

Основа частина. Першочерговою задачею в розкритті можливостей корпусних технологій для студій політичного дискурсу виступає визначення поняття «корпус».

Корпус – це дібрані для певної мети тексти (на протипагу архіву, ресурси якого накопичуються випадковим способом) (Бейкер та ін., 2006: 15, 48-49). Водночас, щоби називатися корпусом, набору текстів недостатньо бути просто цілеспрямовано дібраним. Повноцінним корпусом є той комплект ресурсів, за добору якого витримано репрезентативність, електронний формат, анотування з подальшою програмною підтримкою.

Опрацювання теоретичних джерел із корпусної лінгвістики (Люделінг та Кіто, 2008; МакІнері та Гарді, 2012; О'Кіф та МакКарті, 2010) дозволяє пояснити кожен зі згаданих ознак для з'ясування їхньої ролі в укладанні корпусу як бази прикладних лінгвістичних досліджень.

Репрезентативність є здатністю корпусу бути мінімоделлю комунікації, максимально наближеною до реальності. Зважаючи на стрімкий прогрес людства, жоден корпус не може покрити весь обсяг дискурсу, межі якого розширюються з розвитком цивілізації. Звідси, тексти для корпусу треба добирати так, щоб обмежений контент відображав істинний характер мовлення. Наприклад, медичний корпус має включати саме медичні тексти; гендерний корпус британського варіанта англійської мови має містити тексти чоловіків і жінок, що мешкають лише в Сполученому Королівстві.

Баланс репрезентативності – доволі не просте завдання. Залежно від завдань дослідника можуть конструюватися різні корпуси, і в кожному з них проявляється свій ступінь репрезентативності. Відповідно, у межах репрезентативності уможливується класифікація корпусів за конкретними критеріями. Зразком такої типології є інвентаризація корпусів (Захаров і Богданова, 2013: 16-25), наведена в таблиці 1:

Таблиця 1

Типологія корпусів

Критерій	Тип корпусу
Призначення	Універсально-ілюстративний, спеціально-дослідницький
Темп оновлення ресурсів	Динамічний, статичний
Форма комунікації	Усний, письмовий, аудіовізуальний
Стиль мовлення	Розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний
Жанр	Літературний, фольклорний, драматургічний тощо
Текстовий об'єм	Повнотекстовий, фрагментарний
Кількість репрезентованих мов	Одномовний, багатомовний
Фахова спрямованість	Учнівський, перекладацький
Комерційна орієнтованість	Відкритий, закритий

Перелік таких критеріїв не є вичерпним, тому існують і інші корпуси.

Найбільшу увагу науковці фокусують на корпусах за критерієм призначення, зокрема універсально-ілюстративних. Причина: ресурси загальнонаціонального репозитарію інтегрують у собі весь автентичний асортимент жанрів і стилів конкретної мови, що дозволяє вважати його тексти надійним емпіричним матеріалом для підтвердження чи спростування наукових гіпотез (Тойберт і Чермакова, 2004: 118-120). Отже, дослідницькі корпуси для максимальної репрезентативності найбільш доцільно першочергово добирати з національних баз, а далі поповнювати в разі потреби текстами з інших релевантних джерел.

Поруч із рейтинговістю автентичних ресурсних баз, для забезпечення найвищої репрезентативності власного корпусу вченому треба зважати й на інші ознаки. Зокрема, деякі вчені (Кьостер, 2010; Флауердью, 2004) для правильного добору текстів радять враховувати такі фактори:

1) предмет розвідки в мовному й мовленнєвому ракурсах (для вивчення чого залучатиметься корпус, у якому варіанті мови, жанрі, стилі, дискурси);

2) риси учасників комунікації (вік, стать, професія, рівень володіння мовою, місце народження та проживання тощо).

У такий спосіб дослідник збирає необхідні тексти. Вони реєструються на паперовий або електронний носій із дотриманням головного етичного правила – отримано згоду на використання й розповсюдження інформації з видаленням або коригуванням персональних даних (виняток – тексти публічного характеру) (Ганстон, 2008: 157-160; МакІнері та Гарді, 2012: 154-168). Надалі вибірка оцифровується, тобто конвертується в електронний формат.

Електронний формат виступає невід’ємною ознакою корпусної методики дослідження мови, оскільки лише цифрові дані піддаються аналізу програмними засобами прикладної лінгвістики. Оцифрування зібраних текстів здійснюється скануванням, друком, редагуванням (Нельсон, 2010: 62-63; Синклер, 1991: 14).

Сканування є найшвидшим, однак найменш точним способом електронної конвертації: тексти нерідко розпізнаються з дефектами (наприклад, через почерк, зношеність паперу), що додатково змушує виправляти помилки. Аналогічне стосується редагування: завантажені з Інтернету тексти можуть мати неякісне форматування. Тому найдовшим, але найбільш надійним шляхом оцифрування визнається клавіатурний друк текстової інформації.

Наступний крок – кодування текстів. Важливість цього етапу колосальна: невірні закодовані файли не обробляються прикладною програмою, що унеможливить імплементацію дослідження. Зважаючи на це, рекомендується підготовка текстів у програмі *Блокнот* зі збереженням у форматі *txt* за системою *Unicode* (найкраще обрати тип *UTF-8* як провідний стандарт сучасного кодування з підтримкою символів практично всіх мов світу) (Реппен, 2010: 32-35).

Утім, на кодуванні файлів підготовка корпусу не завершується. Тексти підлягають логічно-смісловій обробці, тобто проходять процедуру анотування.

Анотування передбачає структурування й маркування текстів. Цей процес охоплює форматування контенту (поділ на речення, абзаци, діалогічні блоки) та його розмітку з вказівкою на лінгвістичні та екстралінгвістичні явища (МакІнері та Гарді, 2012: 29-35; Реппен, 2010: 35-36). Лінгвістична розмітка описує текстові елементи в семантичному і граматико-синтаксичному сенсі як вербальний аспект, експлікує фонаційний (інтонація, паузи, акцент), кінетичний (жести, поза, міміка) і графічний (почерк) супровід як невербальний аспект повідомлення. Екстралінгвістична розмітка надає метадані про особу авторів висловлювання з посиленням. Вони подаються в кожному тексті як заголовок чи кінцівка або в окремому файлі зазначаються відомості про всі корпусні тексти.

Дехто з фахівців визнає факультативність лінгвістичного маркування. На думку цих фахівців (Нельсон, 2010: 63; Синклер, 1991: 21), пріоритет у корпусі закріплений за репрезентативністю текстів, тому важливим є не стільки атрибуція лексем, скільки власне факт того, від кого надійшли ці ресурси, що вони представляють і з якою метою використовуються в дослідженні. Звідси, саме метадані як екстралінгвістична розмітка текстів є облігаторними для компонування корпусу, а лінгвістичний припис до ресурсів може опускатися.

Закодований і проанотований корпус готовий до експлуатації. Залишається обрати **програмне забезпечення**, придатне для ефективної роботи з ресурсами в процесі досліджень. Таким інструментом виступає корпусний менеджер.

Корпусний менеджер є програмою з параметрами налаштування пошукових запитів у текстах корпусу. Він генерує конкорданс – перелік усіх контекстів, що фіксують результати запиту за ключовим виразом (Бейкер та ін., 2006: 42-44). Тому корпусний менеджер нерідко іменують конкордансером.

Сьогодні є широкий асортимент корпусних менеджерів. Одним із найбільш популярних серед фахівців є конкордансер *AntConc*, розроблений Л. Ентоні для операційних систем *Windows*, *Linux*, *Macintosh* (<https://www.laurenceanthony.net/software.html>). Наочні відеолекції автора (<https://drive.google.com/open?id=1syjmVL2bTNAhnh87LeLrbPcGfsixSFV>) засвідчують переваги в користуванні цією програмою. По-перше, можливий пошук необхідних одиниць з урахуванням регістру, флективних варіацій або літерних меж лексем. По-друге, результати сортуються за ліво- або правосторонньою валентністю. По-третє, дані клонуються в окреме діалогове вікно для порівняння з результатами суміжних пошукових запитів і вибірково копіюються в текстовий редактор для подальших дослідницьких потреб.

Разом із конкордансом, менеджер *AntConc* додатково містить інші програмні інструменти. Доцільність у проведенні лінгвістичних розвідок виявляють колокації та вокабулярний перелік. Як засоби квантитативного аналізу перший фіксує чисельну домінантність міжлексемних комбінацій, другий визначає частотну ієрархію

слова серед усіх інших аналогічних одиниць у межах цілісного корпусу. Результати опрацьовуються з формуванням висновку, які саме комунікативні преференції простежуються серед носіїв досліджуваної мови.

Крім того, корпус інтерпретується не лише як банк текстів. Спостерігається одночасна тенденція вважати і Всесвітню павутину як глобальний набір колективних надбань людства, що тотально інтегрує комунікативний досвід цивілізації в історичній перспективі (Тойберт і Чермакова, 2004: 124-125). Отже, Інтернет нерідко іменується фахівцями як віртуальний корпус.

Віртуальний корпус стоїть на порядок вище інших корпусів (Флетчер, 2007: 25-45). Його апікабельність зводиться до таких ідей:

1) користування мережевим простором практично не обмежене локальними рамками: якісний Інтернет-зв'язок доступний на кожному континенті;

2) робота з мережею не потребує затрат на програмне забезпечення: кожен комп'ютер має стандартний браузер для перегляду вебсторінок;

3) головною перевагою Всесвітньої павутини є щосекундна оновлюваність, що дозволяє їй фіксувати не лише традиційні, але й оказіональні лінгвістичні явища (ресурсна база інших корпусів зазвичай редагується раз на рік);

4) Інтернет покриває абсолютно всі сфери людської діяльності, тому його інвентар охоплює тексти тих жанрів і стилів, які можуть бути ще не зафіксованими в решті сучасних авторитетних корпусів;

5) мережа містить не лише текстові, але й аудіовізуальні ресурси, що також засвідчують останні комунікативні преференції з вказівкою на посилання.

Звідси, логічно стверджувати, що саме віртуальний корпус є найбільш ідеальним репрезентативним етапом мови та мовлення, у той час як інші корпуси лише наближені до реальних аналогів.

З огляду на переваги, Інтернет розцінюється і як корпус, і як база для створення нових корпусів. Його контент індексується пошуковими системами, наприклад *Google* (www.google.com), функціонал яких тотожний роботі корпусного менеджера: запит генерує конкорданс вебсторінок із пошуковою одиницею. Результати відсіюються за мовою даних, місцем і датою створення, форматом файлів і т. п. Ресурси завантажуються, електронно конвертуються, анотуються, кодуються й використовуються для дослідницьких цілей.

Поруч із пошуковими системами, лінгвістами пропонуються спеціально розроблені сервіси для роботи з віртуальним корпусом. Так, рекомендуються розширені функціональні можливості сервісу *WebCorp* (<https://www.webcorp.org.uk>): він не лише генерує конкорданси, але й застосовується для складання частотно-вокабулярного переліку на теренах Інтернету (Людєлінг та ін., 2007: 7-24; Ренуф та ін., 2007: 47-67).

Утім, дослідницький пріоритет закріплений не за сервісами, а за пошуковими системами: перші видають дані за принципом доопрацьованості результатів пошуку останніх – *WebCorp* не знайде ресурси, якщо вони не індексуються через *Google* (Людєлінг та ін., 2007: 17). З іншого боку, функціонал пошукових систем розширюється налаштуванням параметрів мережевого брандмауера, що збільшить кількість актуальних для аналізу ресурсів. Отже, саме пошукові системи є найкращим корпусним менеджером для роботи з віртуальним корпусом.

Резюмування описаного свідчить, що для аналізу політичного дискурсу добирають відповідний корпус як репрезентативну мінімодель такого середовища. У вивченні політичного дискурсу нині простежуються тенденції розглядати дослідницькі феномени крізь призму контентного, критичного, дескриптивного та когнітивного аналізу (Будаєв та ін., 2011: 22-35).

Контент-аналіз досліджує політичний дискурс за допомогою математичних засобів, зокрема в сенсі визначення кількісного складу тематичного наповнення текстового змісту. Із цією метою для корпусу обирають категорії аналізу (ключові поняття-концепти), варіативні лексичні імена яких опрацьовуються корпусним менеджером зі встановленням їхньої частотності в текстах. Отримані результати використовуються постфактум для контрастного порівняння категорій у окремих ресурсах (наприклад, якою мірою відрізняється опис ідентичної теми в публікаціях різних авторів або текстах, створених певним автором у різний час).

Контент-аналіз має переваги й недоліки. Головний плюс криється в об'єктивності методики: суто кількісні результати слугують надійним інструментом неупередженого відстежування еволюції поглядів на конкретну висвітлену подію в часовій перспективі. Проте, ступінь такої об'єктивності залежить від технічного недоліка – якості попереднього добору корпусу для імплементації дослідження: наскільки тематика текстів пов'язана з гіпотезою розвідки, чи автентичним є авторство текстів тощо (Пашинян, 2012: 13-18).

У політичному дискурсі контент-аналіз імплементується для дослідження соціальних заворушень – Ірак (Дардіс, 2006), Донбас (Велівченко, 2018); експлікації геополітичних відносин – євроінтеграція України (Кляйншнітгер та ін., 2018), опису резонансних подій – теракт у Лондоні 2005 року (МакКенна і Водделл, 2007). На ґрунті контекст-аналізу висловлювань політиків досліджують їхні управлінські стратегії та світогляд (Галинська, 2014; Горелова та ін., 2013). Вивчають внутрішньопартійні (Церон, 2015) і виборчі (Розалес та Лоурі, 2000) процеси.

Критичний аналіз вивчає комунікацію з погляду вираженої в дискурсі соціальної нерівності (етнічної, расової, гендерної тощо), яка цілеспрямовано залучається чиновниками для посилення контролю над суспільством. Тобто, ідеологічно оброблена мова є провідним інструментом управління масами, і характер імплементації таких стратегій встановлюється через дискурс.

Попри свою перевагу (виявлення в мовленні прихованих тактик корисливого керування соціумом), методика критичного аналізу, на противагу контентному, має помітний недолік – суб'єктивізм. Це простежується

в аргументованій критиці лінгвістом встановлених через дискурс владних маніпуляцій: дані дослідження інтерпретуються крізь призму його власних цінностей, що саме є показником соціальної рівності та нерівності відповідно (Будаєв, 2016: 12). Отже, скільки лінгвістів здійснюють критичний аналіз ідентичного феномену – стільки й варіативних результатів отримують у кінцевому випадку.

За методикою критичного аналізу вивчається соціальна нерівність в управлінні таких аспектів політичного життя, як релігія (Брукс та МакІнері, 2020), гендер (Лазар, 2007), кримінальне право (Фленеген, 2010). Досліджуються владні прийоми у вирішенні надзвичайних ситуацій (Толлефсон, 2014), економічних проблем (Кельсі та ін., 2016). Виконується критична розвідка мовної ідеології (Райт та Брукс, 2019), аналізується закордонне висвітлення політичних заворушень для упередженої пропаганди (Пасіцельська, 2017).

Поряд із критичним, є **дескриптивний аналіз** політичного дискурсу. Він аналізує владні події без акцентування уваги на ідеологічних переконаннях. Тобто, комунікація деталізується дослідником відсторонено, а не критикується в аспекті управління через соціальну нерівність. У цьому полягає перевага дескриптивного аналізу над критичним: перший є об'єктивним, другий – суб'єктивним.

У політичній галузі дескриптивний аналіз традиційно пов'язують із вивченням принципів стилістичної організації політичних промов: як поводить себе керманіч, і про що говорить його стратегія мовлення. Дескриптивною методикою досліджується риторика чинних і колишніх можновладців – Еммануель Макрон (Абрамова та Агаркова, 2019), Герхард Шредер (Комісарова, 2008). Здійснюються компаративні студії: вивчається дискурс політичних опонентів у процесі виборчої кампанії або при владі – Хіллари Клінтон і Дональд Трамп (Григорян та Манік, 2017); Володимир Путін, Тоні Блер і Джордж Буш (Сагайдачна, 2009). Водночас, порівнюється ведення політичної комунікації в загальнонаціональному масштабі – Німеччина й Україна (Гридушко, 2019), США й Росія (Рядова, 2013).

Когнітивний аналіз досліджує концепти, що фігурують у політичній сфері. Їх розглядають у межах політичної концептології – науки з міждисциплінарним підходом до вивчення, розуміння й моделювання політичної реальності в її взаємозв'язках зі всіма сферами соціальної і природної дійсності (Макаренко, 2009: 149).

Концепти, втілені в політиці, не є однорідними, тому вони класифікуються. Наприклад, існує розгорнута типологія 17 політичних концептів (Піменова, 2010: 47):

- 1) політичні реалії (ПОЛІТИКА, ВЛАДА, КОРУПЦІЯ, ТЕРОР);
- 2) владні органи та їхні підрозділи (УРЯД, КОМІТЕТ, ПОЛІЦІЯ, АРМІЯ);
- 3) політичні союзи – партії, рухи (ТОРІ, СВОБОДА, РЕСПУБЛІКАНЦІ, КПРС);
- 4) чиновники та історичні персони (КНЯЗЬ, МІНІСТР, ЯРОСЛАВ МУДРИЙ);
- 5) політичні ідеї та їхні прибічники (СОЦІАЛІЗМ, РАДИКАЛ);
- 6) політичні стосунки (КАНДИДАТ, ЕЛЕКТОРАТ, ОПОЗИЦІЯ);
- 7) політичні робітники (АГІТАТОР, ІМІДЖМЕЙКЕР);
- 8) події та соціальні зміни (СЕРПНЕВИЙ ПУТЧ, ВІЙНА, ПЕРЕМІР'Я);
- 9) стани «політичного клімату» (СВОБОДА, ТИРАНІЯ, РОЗРЯДКА);
- 10) предмети документообігу (ЗАКОН, УКАЗ, ПАКТ, УГОДА);
- 11) міждержавні об'єднання (НАТО, ЄС, СНД, ООН, МАГАТЕ);
- 12) держави (НІМЕЧЧИНА, ІНДІЯ, УКРАЇНА, КИТАЙ);
- 13) демографічні спільноти (НАРОД, НАЦІЯ, ГРОМАДА);
- 14) національності (УКРАЇНЕЦЬ, ПОЛЯК, НІМЕЦЬ, АМЕРИКАНЕЦЬ);
- 15) одиниці політичного устрою (ФЕДЕРАЦІЯ, РЕСПУБЛІКА, СОЮЗ);
- 16) географічні території та населені пункти (ЄВРОПА, УРАЛ, КИЇВ, ХАРКІВ);
- 17) адміністративно-територіальні одиниці (ШТАТ, ОБЛАСТЬ, МІСТО).

Політичні концепти досліджуються різними способами. Стисло оглянемо кілька методик, поширених у політичній концептології.

Концептуальна метафора. Методика, якою встановлюються механізми осмислення досліджуваного концепту крізь призму інших концептів (моделі перенесень за подібністю). Іншими словами, думаючи про певний об'єкт, люди свідомо міркують метафорами, що відбиваються як у ментальній, так і в мовній актуалізації відповідного концепту.

Перевага методики – в абсолютизації результатів: опрацьований корпусний матеріал визначає універсальні шаблони осмислення концепту, характерні для всіх членів лінгвістичної спільноти. Так, розглядаючи ПОЛІТИКУ на ґрунті колокацій російської мови, М.В. Піменова виявила, що названий концепт осмислюється росіянами через такий перелік метафор (Піменова, 2010: 49-50):

- предметні (ПОЛІТИКА є ВУЗОЛ: *навязывает политику*);
- соціальні (ПОЛІТИКА є ТЕАТР: *закулисная политика*);
- харчові (ПОЛІТИКА є ПРОДУКТ: *разжевать политику*);
- стихійні (ПОЛІТИКА є СТИХІЙНЕ ЛИХО: *политическая буря*);
- майнові (ПОЛІТИКА є РІЧ: *политические ресурсы*);
- ворожі (ПОЛІТИКА є ВОРОГ: *бороться с политикой*);
- ландшафтні (ПОЛІТИКА є ГОРА: *восходит на вершину политики*).

Методику концептуальної метафори залучали для вивчення політичних концептів BREXIT (Морозова, 2017), МАЙДАН (Сторова і Рогоза, 2015), ЕКОНОМІЧНА КРИЗА (Олійник і Шевченко, 2016) тощо.

Недолік методики – її вузька дослідницька аплікабельність. Зважаючи на традиційну трикомпонентну структуру концепту (поняттєвий, образний, ціннісний елементи), концептуальну метафору зазвичай залучають для ідентифікації його образного складника. Решту елементів визначають іншими способами – наприклад, компонентним аналізом і «семантикою лінгвальних мереж» для поняття, кількісним аналізом для цінностей (Бондаренко, 2017: 81; Жаботинська, 2013: 58-62; Приходько, 2013: 20-30).

Компонентний аналіз та семантика лінгвальних мереж, опрацьовуючи словникові дефініції імені концепту та корпусні контексти з ним, виводять активовану у свідомості соціуму концептуальну інформацію як еквівалент значення ключової лексеми-номінанта концепту. У першому випадку визначають інтегральну та диференційні семи, у другому – пов'язані з номінативним полем логічні предикати, що зрештою конвертуються в матрицю доменів або мережу пропозиційних схем як аналоги поняттєвого складника концепту.

Реконструкцію матричних концептуальних структур за компонентним аналізом вивчали на прикладі політичних концептів КРИМ (Бондаренко, 2017: 96-103), МИРОТВОРЧИСТЬ (Ананьян і Рябкін, 2018). «Семантику лінгвальних мереж» залучали для дослідження концептів УГОДА (Тимочко, 2014), РЕФЕРЕНДУМ У НІДЕРЛАНДАХ (Жаботинська, 2017: 35-38).

Кількісний аналіз дослідницького матеріалу пов'язаний із математичною обробкою результатів матричних чи мережевих побудов. Зокрема, частотність компонентів у конкордансі контекстів з іменем концепту встановлює, наскільки релевантними є когнітивні ознаки концепту для конкретної спільноти. Так невалоризовані концептуальні структури переходять у валоризовані когнітивні, де градієнт частотності когнітивних ознак фіксує ієрархію цінностей у модусному (інтенціонал – імплікаціонал), польовому (ядро – ближня – дальня – крайня периферія) або іншому ракурсі (Жаботинська, 2013: 65-69).

Попри автентичність корпусу як матеріалу для дослідження політичних концептів, рекомендується паралельна перевірка істинності результатів реконструкції поняттєвого, образного та ціннісного складників за додатковими методиками. Так, у разі потреби рекомендується проводити асоціативний експеримент (Попова і Стернін, 2007: 185-193).

Асоціативний експеримент. Методика, за якою опитують певну групу осіб щодо висловлення першої асоціативної реакції на слово-стимул як ім'я досліджуваного концепту. Такий експеримент може бути вільним (відповідають будь-яким словом) або спрямованим (відповідають певною конструкцією). Отримані реакції інтерпретуються до когнітивних ознак, частотність реалізації яких є критерієм виділення ядра й периферії в структурі концепту.

Хоча для реалізації асоціативного експерименту не добирається окремий корпус текстів, він має значну перевагу над корпусним інструментарієм досліджень. Зокрема, його головний плюс полягає в тому, що розвідка виконується у форматі «наживо», тобто дані відображають істинний характер актуальності концепту у свідомості членів соціуму (Попова і Стернін, 2007: 193). Утім, результати дослідження схильні до похибки через непередбачуваність поведінки респондентів: вагаючись, піддослідні можуть відповісти другою реакцією, а не першою; можуть відмовитися від відповіді або взагалі від участі в експерименті тощо.

У межах асоціативного експерименту вивчалися політичні концепти МИР і ВІЙНА (Галунова та Васянович, 2016), ВОЛЯ і СВОБОДА (Марчук, 2009), АРМІЯ (Довголюк, 2016). Крім того, здійснювалися спроби простежити еволюцію змін у структурі ідентичного концепту за результатами асоціативних дослідів, проведених у різні роки – концепти ТЕРОРИЗМ (Котенков, 2018), ЗАКОН (Комнатная, 2019).

Висновки. Отже, корпусні технології демонструють неабияку актуальність у вивченні політичних феноменів у сучасному дискурсі, оскільки власне корпуси є мініатюрними моделями комунікації як живої середовища об'єктивної відповідних процесів. Доволі актуальними є корпусні дослідження політичних явищ України, Європи, США, що є **перспективою** подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел:

1. Абрамова Е.К., Агаркова О.А. Новогодние обращения Эммануэля Макрона: лингвистический анализ. *Преподаватель XXI века*. 2019. №4. Часть 2. С. 344-360.
2. Ананьян Э.Л., Рябкин А.А. Концепт МИРОТВОРЧЕСТВО как фрагмент общественно-политической концептуальной картины мира (на материале аутентичного газетно-публицистического текста). *Молодой ученый*. 2018. №3 (55). С. 147-152.
3. Бондаренко Е.В. Картина мира и матричное моделирование как базовый метод ее анализа. *Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка*: кол. монография / под ред. И.С. Шевченко. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. С. 59-105.
4. Будаев Э.В. Критический анализ политического дискурса: основные направления современных зарубежных исследований. *Политическая лингвистика*. 2016. Том 6. Выпуск 60. С. 12-17.
5. Будаев Э.В., Ворошилова М.Б., Дзюба Е.В., Красильникова Н.А.. Основные направления современной политической лингвистики. *Современная политическая лингвистика* / под ред. А.П. Чудинова. Екатеринбург: Уральский государственный педагогический университет, 2011. С. 22-35.
6. Відеолекції Л. Ентоні про користування менеджером AntConc. URL: <https://drive.google.com/open?id=1syjmVL2bTNAhnh87LeLrbPcGfsixSFV>.
7. Галинская Т.Н. Контент-анализ корпуса текстов радиointервью Г. Зюганова. *Вестник ОГУ*. 2014. Том 11. Выпуск 172. С. 88-92.
8. Галунова Н.М., Васянович Є.А. Особливості формування концептів МИР і ВІЙНА у мовній свідомості дітей 9-13 років із урахуванням гендерного параметра. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2016. Випуск 75. С. 23-27.

9. Горелова Г.Г., Попкова Т.А., Степанов В.А. Контент-анализ мемуаров уральского чиновника К.Н. Теплоухова. *Вестник ЮУрГУ. Серия «Психология»*. 2013. Том 6. Выпуск 3. С. 54-61.
10. Григорян А.А., Маник С.А. Американский предвыборный медиадискурс: стратегии и лингвориторические особенности (на материале теледебатов Х. Клинтон и Д. Трампа). *Вестник КГУ*. 2017. Том 23. Выпуск 1. С. 204-208.
11. Довголюк М.Н. Ассоциативно-вербальное поле АРМИЯ (лингвокогнитивный аспект): автореферат дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Санкт-Петербург, 2016. 25 с.
12. Єгорова О.І., Рогоза І.К. Метафорична концептуалізація МАЙДАНУ (на матеріалі німецькомовних інтернет-ЗМІ). *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Серія «Філологічні науки»*. 2015. Книга 3. С. 98-102.
13. Жаботинская С.А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции). *Когниция, коммуникация, дискурс*. 2013. № 6. С. 47-76.
14. Жаботинская С.А. Нарративные политические концепты: методика лингвокогнитивного анализа. *Концепты и контрасты* / под ред. Петлюченко Н.В. Одесса: Гельветика, 2017. С. 30-40.
15. Захаров В.П., Богданова С.Ю. Корпусная лингвистика: учебник для студентов направления «Лингвистика». Санкт-Петербург: СПбГУ. РИО. Филологический факультет, 2013. 148 с.
16. Комисарова Т.С. Механизмы речевого воздействия и их реализация в политическом дискурсе (на материале речей Г. Шрёдера): автореферат дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Воронеж, 2008. 23 с.
17. Комнатная С.Р. Репрезентация концепта ЗАКОН как части области социально-нормативных отношений в языковом сознании молодого носителя русского языка. *Вестник ТГПУ*. 2019. Том 5. Выпуск 202. С. 16-23.
18. Котенков М.С. Динамика понятия ТЕРРОРИЗМ в политическом дискурсе. *Языковое бытие человека и этноса*. 2018. Выпуск 20. С. 197-207.
19. Макаренко В.П. Политическая концептология: первые итоги разработки. *Полис. Политические исследования*. 2009. Выпуск 6. С. 149-167.
20. Марчук У.Б. Асоціативний потенціал лінгвокультурних концептів у різносистемних мовах: автореферат дис. ... канд. филол. наук: 10.02.15. Київ, 2009. 20 с.
21. Пашинян И.А. Контент-анализ как метод исследования: достоинства и ограничения. *Научная периодика: проблемы и решения*. 2012. Том 3. Выпуск 9. С. 13-18.
22. Пименова М.В. Политическая концептуальная система. *Политическая лингвистика*. 2010. Том 2. Выпуск 32. С. 47-55.
23. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. Москва: АСТ: Восток – Запад, 2007. 314 с.
24. Приходько А.Н. Концепты и концептосистемы: монография. Днепропетровск: Белая Е.А., 2013. 307 с.
25. Рядовая Н.С. Сопоставительный анализ аргументативных стратегий политического дискурса в кризисной ситуации (на материале речей Президентов США и России): автореферат дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва, 2013. 28 с.
26. Сагайдачная Е.Н. Экспрессивные средства языка в речи политиков (на материале публичных выступлений В. Путина, Т. Блэра, Дж. Буша): автореферат дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2009. 25 с.
27. Тимочко Л.М. Фреймовий аналіз концепту AGREEMENT / УГОДА в англomовному дипломатичному дискурсі. *Мова і культура*. 2014. Випуск 17. Том 7 (175). С. 138-145.
28. AntConc (корпусний менеджер Л. Ентоні). URL: <https://www.laurenceanthony.net/software.html>.
29. Baker P., Hardie A., McEnery T. Glossary of corpus linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. 187 p.
30. Brookes G., McEnery T. Correlation, collocation and cohesion (a corpus-based critical analysis of violent jihadist discourse). *Discourse & Society*. 2020. Volume 31. Issue 4. P. 351-373. URL: <https://doi.org/10.1177/0957926520903528>.
31. Ceron A. Changing politics, changing language: The effect of institutional and communicative changes on political language measured through content analysis of Italian intra-party debates. *Journal of Language and Politics*. 2015. Volume 14. Issue 4. P. 528-551. URL: <https://doi.org/10.1075/jlp.14.4.03cer>.
32. Dardis F.E. Marginalization devices in U.S. press coverage of Iraq war protest (content analysis). *Mass Communication and Society*. 2006. Volume 9. Issue 2. P. 117-135. URL: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15327825mcs0902_1.
33. Flanagan E. Death penalty discourses, the printed media, and the UK public sphere (critical analysis). *Critical Discourse Studies*. 2010. Volume 7. Issue 3. P. 177-190. URL: <https://doi.org/10.1080/17405904.2010.491221>.
34. Fletcher W. Concordancing the web: promise and problems, tools and techniques. *Corpus linguistics and the web* / Hundt M. et al. (eds). New York: Rodopi, 2007. P. 25-45.
35. Flowerdew L. The argument for using English specialized corpora to understand academic and professional settings. *Discourse in the professions: perspectives from corpus linguistics* / Connor U., Upton T. (eds). Amsterdam: John Benjamins, 2004. P. 11-33.
36. Google (пошукова система для віртуального корпусу). URL: www.google.com.
37. Gridushko O.O. Strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine (comparative study). *The European Journal of Literature and Linguistics*. 2019. Issue 4. P. 3-9. URL: <https://doi.org/10.29013/EJLL-19-4-3-9>.
38. Hunston S. Collection strategies and design decisions. *Corpus linguistics: an international handbook (Volume 1)* / Lüdeling A., Kytö M. (eds). Berlin: Walter de Gruyter, 2008. P. 154-168.
39. Kelsey D., Mueller F., Whittle A., Khosravini M. Financial crisis and austerity: interdisciplinary concerns in critical discourse studies. *Critical Discourse Studies*. 2016. Volume 13. Issue 1. P. 1-19. URL: <https://doi.org/10.1080/17405904.2015.1074600>.
40. Kleinschnitger K., Knodt M., Safonova N. Frames and images facing Ukraine: comparing Germany's and Russia's media perceptions of the EU relations with Ukraine. *Cognition, communication, discourse*. 2018. Issue 17. P. 37-55.
41. Koester A. Building small specialised corpora. *The Routledge handbook of corpus linguistics* / O'Keeffe A., McCarthy M. (eds). London and New York: Routledge, 2010. P. 66-79.

42. Lazar M.M. Feminist critical discourse analysis. Articulating a feminist discourse praxis. *Critical Discourse Studies*. 2007. Volume 4. Issue 2. P. 141-164. URL: <https://doi.org/10.1080/17405900701464816>.
43. Lüdeling A., Evert S., Baroni M. Using web data for linguistic purposes. *Corpus linguistics and the web* / Hundt M. et al. (eds). New York: Rodopi, 2007. P. 7-24.
44. Lüdeling A., Kytö M. Corpus linguistics: an international handbook (Volume 1). Berlin: Walter de Gruyter, 2008. 776 p.
45. McEnery T., Hardie A. Corpus linguistics: method, theory, practice. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 294 p.
46. McEnery T., Wilson A. Corpus linguistics: an introduction. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001. 235 p.
47. McKenna B., Waddell N. Mediated political oratory following terrorist events: International political responses to the 2005 London bombing. *Journal of Language and Politics*. 2007. Volume 6. Issue 3. P. 377-399. URL: <https://doi.org/10.1075/jlp.6.3.06mck>.
48. Morozova O. Monomodal and multimodal instantiations of conceptual metaphors of Brexit. *LEGE ARTIS. Language Yesterday, Today, Tomorrow*. 2017. Volume 2. Issue 2. P. 250-283. URL: <https://doi.org/10.1515/lart-2017-0017>.
49. Nelson M. Building a written corpus: what are the basics? *The Routledge handbook of corpus linguistics* / O'Keeffe A., McCarthy M. (eds). London and New York: Routledge, 2010. P. 53-65.
50. O'Keeffe A., McCarthy M. The Routledge handbook of corpus linguistics. London and New York: Routledge, 2010. 682 p.
51. Oliynyk N., Shevchenko I. Conceptualization of ECONOMIC CRISIS in discourse: from the Great Depression to the Great Recession. *Advanced Education*. 2016. Issue 6. P. 76-81. URL: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.78867>.
52. Pasitselska O. Ukrainian crisis through the lens of Russian media: construction of ideological discourse. *Discourse & Communication*. 2017. Volume 11. Issue 6. P. 591-609. URL: <https://doi.org/10.1177/1750481317714127>.
53. Renouf A., Kehoe A., Banerjee J. WebCorp: an integrated system for web text search. *Corpus linguistics and the web* / Hundt M. et al. (eds). New York: Rodopi, 2007. P. 47-67.
54. Reppen R. Building a corpus: what are the key considerations? *The Routledge handbook of corpus linguistics* / O'Keeffe A., McCarthy M. (eds). London and New York: Routledge, 2010. P. 31-37.
55. Rosales R., Lowry D. Online news framing: A content analysis of the coverage of three Manila online newspapers during the 1998 Philippine presidential election. *Journal of Asian Pacific Communication*. 2000. Volume 10. Issue 1. P. 79-91. URL: <https://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/japc.10.1.05ros>.
56. Sinclair J. Corpus, concordance, collocation. Oxford: Oxford University Press, 1991. 179 p.
57. Teubert W., Čermáková A. Directions in corpus linguistics. *Lexicology and corpus linguistics: an introduction* / Halliday M.A.K. et al. (eds). London and New York: Continuum, 2004. P. 113-165.
58. Tollefson J.W. The discursive reproduction of technoscience and Japanese national identity in The Daily Yomiuri coverage of the Fukushima nuclear disaster. *Discourse & Communication*. 2014. Volume 8. Issue 3. P. 299-317. URL: <https://doi.org/10.1177/1750481313510817>.
59. Velivchenko V. Donbas crisis key actors: narratives and perceptions in the interviews of Ukrainian elites. *Cognition, communication, discourse*. 2018. Issue 17. P. 103-117.
60. WebCorp (сервіс для віртуального корпусу). URL: <http://www.webcorp.org.uk>.
61. Wright D., Brookes G. "This is England, speak English!" (a corpus-assisted critical study of language ideologies in the right-leaning British press). *Critical Discourse Studies*. 2019. Volume 16. Issue 1. P. 56-83. URL: <https://doi.org/10.1080/17405904.2018.1511439>.

References:

1. Abramova, E.K., Agarkova, O.A. (2019). Novogodnie obrashcheniia Emmanuela Makrona: lingvisticheskii analiz [Emmanuel Macron's New Year appeals: linguistic analysis]. *Prepodavatel XXI veka*, №4, part 2, pp. 344-360 [in Russian].
2. Ananian, E.L., Riabkin, A.A. (2018). Kontsept MIROTVORCHESTVO kak fragment obshchestvenno-politicheskoi kontseptualnoi kartiny mira (na materiale autentichnogo gazetno-publichicheskogo teksta) [The PEACEMAKING concept as a fragment of public and political conceptual world picture (within authentic journalistic texts)]. *Molodyi vchenyi*, №3 (55), pp. 147-152 [in Russian].
3. Bondarenko, E.V. (2017). Kartina mira i matrichnoe modelirovanie kak bazovyi metod ee analiza [World picture and matrix modeling as a basic method of its analysis]. In I.S. Shevchenko (Ed.), *Kak narisovat portret ptitsy: metodologiya kognitivno-kommunikativnogo analiza iazyka* (pp. 59-105). Kharkov: KhNU imeni V.N. Karazina [in Russian].
4. Budaev, E.V. (2016). Kriticheskii analiz politicheskogo diskursa: osnovnye napravleniia sovremennykh zarubezhnykh issledovaniy [Critical analysis of the political discourse: main directions of modern foreign studies]. *Politicheskaiia lingvistika*, volume 6, issue 60, pp. 12-17 [in Russian].
5. Budaev, E.V., Voroshilova, M.B., Dziuba, E.V., Krasilnikova, N.A. (2011). Osnovnye napravleniia sovremennoi politicheskoi lingvistiki [Main directions of modern political linguistics]. In A.P. Chudinov (Ed.), *Sovremennaiia politicheskaiia lingvistika* (pp. 22-35). Ekaterinburg: Uralskii gosudarstvennyi pedagogicheskii universitet [in Russian].
6. Laurence Anthony's lectures on the AntConc corpus manager. URL: <https://drive.google.com/open?id=1syjmVL2bTHAhhhi87LeLrbPcGfsixSFV> [in English].
7. Galinskaia, T.N. (2014). Kontent-analiz korpusa tekstov radiointerviu G. Ziuganova [Content analysis of G. Ziuganova's radio interview corpus]. *Vestnik OGU*, volume 11, issue 172, pp. 88-92 [in Russian].
8. Halunova, N.M., Vasiannykh, Ye.A. (2016). Osoblyvosti formuvannia kontseptiv MYR i VIINA u movnii svidomosti ditei 9-13 rokiv iz urakhuvanniam hendernoho parametra [Peculiarities of producing the PEACE and WAR concepts in speech of children (9 to 13 years old) as to the gender parameter]. *Visnyk KhNU imeni V.N. Karazina. Seriya «Filohoiia»*, issue 75, pp. 23-27 [in Ukrainian].
9. Gorelova, G.G., Popkova, T.A., Stepanov, V.A. (2013). Kontent-analiz memuarov uralskogo chinovnika K.N. Teploukhova [Content analysis of K.N. Teploukhov's memoirs (an Ural official)]. *Vestnik IuUrGU. Seriya «Psikhologiiia»*, volume 6, issue 3, pp. 54-61 [in Russian].

10. Grigorian, A.A., Manik, S.A. (2017). Amerikanskii predvybornyi mediadiskurs: strategii i lingvitoricheskie osobennosti (na materiale teledbatov Kh. Klinton i D. Trampa) [American pre-election media discourse: strategies and linguorhetorical features (on the basis of debate between H. Clinton and D. Trump)]. *Vestnik KGU*, volume 23, issue 1, pp. 204-208 [in Russian].
11. Dovgoliuk, M.N. (2016). *Assotciativno-verbalnoe pole ARMIIA (lingvokognitivnyi aspekt)* [Associative verbal field of the ARMY concept: the linguocognitive aspect]. PhD in Philology thesis abstract. Saint Petersburg, Russia [in Russian].
12. Yehorova, O.I., Rohoza, I.K. (2015). Metaforichna kontseptualizatsiia MAIDANU (na materiali nimetskomovnykh internet-ZMI) [The MAIDAN metaphorical conceptualization (on the basis of German Internet mass media)]. *Naukovi zapysky NDU imeni M. Hoholia. Seriiia «Filolohichni nauky»*, book 3, pp. 98-102 [in Ukrainian].
13. Zhabotinskaia, S.A. (2013). Imia kak tekst: kontseptualnaia set leksicheskogo znacheniiia (analiz imeni emotcii) [Name as a text: a conceptual network of lexical meaning (analysis of the name of emotion)]. *Kognitciia, kommunikaciiia, diskurs*, №6, pp. 47-76 [in Russian].
14. Zhabotinskaia, S.A. (2017). Narrativnye politicheskie kontcepty: metodika lingvokognitivnogo analiza [Narrative political concepts: the linguocognitive analysis methodology]. In N.V. Petliuchenko (Ed.), *Kontcepty i kontrasty* (pp. 30-40). Odessa: Gelvetika [in Russian].
15. Zakharov, V.P., Bogdanova, S.Iu. (2013). *Korpusnaia lingvistika [Corpus linguistics]*. Sankt-Peterburg: SPbGU. RIO. Filologicheskii fakultet [in Russian].
16. Komisarova, T.S. (2008). *Mekhanizmy rechevogo vozdeistviia i ikh realizaciiia v politicheskom diskurse (na materiale rechei G. Shredera)* [Mechanisms of speech influence and their realization in the political discourse (on the basis of G. Schröder's speeches)]. PhD in Philology thesis abstract. Voronezh, Russia [in Russian].
17. Komnatnaia, S.R. (2019). Rerezentaciiia kontcepta ZAKON kak chasti oblasti sotcialno-normativnykh otnoshenii v iazykovom soznanii molodogo nositelia russkogo iazyka [Representation of the LAW concept as a part of social-normative relations in the mind of Russian young native speakers]. *Vestnik TGPU*, volume 5, issue 202, pp. 16-23 [in Russian].
18. Kotenkov, M.S. (2018). Dinamika poniatiiia TERRORIZM v politicheskom diskurse [Dynamics of the TERRORISM concept in the political discourse]. *Iazykovoie bytie cheloveka i etnosa*, issue 20, pp. 197-207 [in Russian].
19. Makarenko, V.P. (2009). Politicheskaiia kontseptologiiia: pervye itogi razrabotki [Political conceptology: first works]. *Polis. Politicheskiiie issledovaniia*, issue 6, pp. 149-167 [In Russian].
20. Marchuk, U.B. (2009). *Asotsiatyvnyi potentsial linhvokulturnykh kontseptiv u riznosystemnykh movakh* [Associating potential of linguocultural concepts in different languages]. PhD in Philology thesis abstract. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
21. Pashinian, I.A. (2012). Kontent-analiz kak metod issledovaniia: dostoinstva i ogranicheniia [Content analysis as a research method: advantages and disadvantages]. *Nauchnaia periodika: problemy i resheniia*, volume 3, issue 9, pp. 13-18 [in Russian].
22. Pimenova, M.V. (2010). Politicheskaiia kontseptualnaia sistema [Political conceptual system]. *Politicheskaiia lingvistika*, volume 2, issue 32, pp. 47-55 [in Russian].
23. Popova, Z.D., Sternin, I.A. (2007). *Kognitivnaia lingvistika [Cognitive linguistics]*. Moscow: AST: Vostok – Zapad [in Russian].
24. Prikhodko, A.N. (2013). *Kontcepty i kontceptosistemy [Concepts and concept systems]*. Dnepropetrovsk: Belaia E.A. [in Russian].
25. Riadovaia, N.S. (2013). *Sopostavitelnyi analiz argumentativnykh strategii politicheskogo diskursa v krizisnoi situacii (na materiale rechei Prezidentov SShA i Rossii)* [Comparative analysis of arguing strategy of the political discourse in a crisis situation (on the basis of speeches by USA and Russian Presidents)]. PhD in Philology thesis abstract. Moscow, Russia [in Russian].
26. Sagaidachnaia, E.N. (2009). *Ekspressivnye sredstva iazyka v rechi politikov (na materiale publichnykh vystuplenii V. Putina, T. Blera, Dzh. Busha)* [Language expressive means in politicians' speeches (on the basis of speeches by V. Putin, T. Blair; G. Bush)]. PhD in Philology thesis abstract. Rostov-on-Don, Russia [in Russian].
27. Tymochko, L.M. (2014). Freimovyi analiz kontseptu AGREEMENT / UHODA v anhlomovnomu dyplomatychnomu dyskursi [Frame analysis of the AGREEMENT concept in the English diplomatic discourse]. *Mova i kultura*, issue 17, volume 7 (175), pp. 138-145 [in Ukrainian].
28. AntConc (a corpus manager by L. Anthony). URL: <https://www.laurenceanthony.net/software.html> [in English].
29. Baker, P., Hardie, A., McEnery, T. (2006). *Glossary of corpus linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press [in English].
30. Brookes, G., McEnery, T. (2020). Correlation, collocation and cohesion (a corpus-based critical analysis of violent jihadist discourse). *Discourse & Society*, volume 31, issue 4, pp. 351-373. URL: <https://doi.org/10.1177/0957926520903528> [in English].
31. Ceron, A. (2015). Changing politics, changing language: The effect of institutional and communicative changes on political language measured through content analysis of Italian intra-party debates. *Journal of Language and Politics*, volume 14, issue 4, pp. 528-551. URL: <https://doi.org/10.1075/jlp.14.4.03cer> [in English].
32. Dardis, F.E. (2006). Marginalization devices in U.S. press coverage of Iraq war protest (content analysis). *Mass Communication and Society*, volume 9, issue 2, pp. 117-135 [in English].
33. Flanagan, E. (2010). Death penalty discourses, the printed media, and the UK public sphere (critical analysis). *Critical Discourse Studies*, volume 7, issue 3, pp. 177-190. URL: <https://doi.org/10.1080/17405904.2010.491221> [in English].
34. Fletcher, W. (2007). Concordancing the web: promise and problems, tools and techniques. In M. Hundt et al. (Eds.), *Corpus linguistics and the web* (pp. 25-45). New York: Rodopi [in English].
35. Flowerdew, L. (2004). The argument for using English specialized corpora to understand academic and professional settings. In U. Connor, T. Upton (Eds.), *Discourse in the professions: perspectives from corpus linguistics* (pp. 11-33). Amsterdam: John Benjamins [in English].

36. Google (search engine for the virtual corpus). URL: www.google.com [in English].
37. Gridushko, O.O. (2019). Strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine (comparative study). *The European Journal of Literature and Linguistics*, issue 4, pp. 3-9. URL: <https://doi.org/10.29013/EJLL-19-4-3-9> [in English].
38. Hunston, S. (2008). Collection strategies and design decisions. In A. Lüdeling, M. Kytö (Eds.) *Corpus linguistics: an international handbook (Volume 1)* (pp. 154-168). Berlin: Walter de Gruyter [in English].
39. Kelsey, D., Mueller, F., Whittle, A., Khosravini, M. (2016). Financial crisis and austerity: interdisciplinary concerns in critical discourse studies. *Critical Discourse Studies*, volume 13, issue 1, pp. 1-19. URL: <https://doi.org/10.1080/17405904.2015.1074600> [in English].
40. Kleinschmitzer, K., Knodt, M., Safonova, N. (2018). Frames and images facing Ukraine: comparing Germany's and Russia's media perceptions of the EU relations with Ukraine. *Cognition, communication, discourse*, issue 17, pp. 37-55 [in English].
41. Koester, A. (2010). Building small specialised corpora. In A. O'Keeffe, M. McCarthy (Eds.), *The Routledge handbook of corpus linguistics* (pp. 66-79). London and New York: Routledge [in English].
42. Lazar, M.M. (2007). Feminist critical discourse analysis. Articulating a feminist discourse praxis. *Critical Discourse Studies*, volume 4, issue 2, pp. 141-164. URL: <https://doi.org/10.1080/17405900701464816> [in English].
43. Lüdeling, A., Evert, S., Baroni, M. (2007). Using web data for linguistic purposes. In M. Hundt et al. *Corpus linguistics and the web* (pp. 7-24). New York: Rodopi [in English].
44. Lüdeling, A., Kytö, M. (2008). *Corpus linguistics: an international handbook (Volume 1)*. Berlin: Walter de Gruyter [in English].
45. McEnery, T., Hardie, A. (2012). *Corpus linguistics: method, theory, practice*. Cambridge: Cambridge University Press [in English].
46. McEnery, T., Wilson, A. (2001). *Corpus linguistics: an introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press [in English].
47. McKenna, B., Waddell, N. (2007). Mediated political oratory following terrorist events: International political responses to the 2005 London bombing. *Journal of Language and Politics*, volume 6, issue 3, pp. 377-399. URL: <https://doi.org/10.1075/jlp.6.3.06mck> [in English].
48. Morozova, O. (2017). Monomodal and multimodal instantiations of conceptual metaphors of Brexit. *LEGE ARTIS. Language Yesterday, Today, Tomorrow*, volume 2, issue 2, pp. 250-283. URL: <https://doi.org/10.1515/lart-2017-0017> [in English].
49. Nelson, M. (2010). Building a written corpus: what are the basics? In A. O'Keeffe, M. McCarthy (Eds.), *The Routledge handbook of corpus linguistics* (pp. 53-65). London and New York: Routledge [in English].
50. O'Keeffe, A., McCarthy, M. (2010). *The Routledge handbook of corpus linguistics*. London and New York: Routledge [in English].
51. Oliynyk, N., Shevchenko, I. (2016). Conceptualization of ECONOMIC CRISIS in discourse: from the Great Depression to the Great Recession. *Advanced Education*, issue 6, pp. 76-81. URL: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.78867> [in English].
52. Pasitselska, O. (2017). Ukrainian crisis through the lens of Russian media: construction of ideological discourse. *Discourse & Communication*, volume 11, issue 6, pp. 591-609. URL: <https://doi.org/10.1177/1750481317714127> [in English].
53. Renouf, A., Kehoe, A., Banerjee, J. (2007). WebCorp: an integrated system for web text search. In M. Hundt et al. (Eds.), *Corpus linguistics and the web* (pp. 47-67). New York: Rodopi [in English].
54. Reppen, R. (2010). Building a corpus: what are the key considerations? In A. O'Keeffe, M. McCarthy (Eds.), *The Routledge handbook of corpus linguistics* (pp. 31-37). London and New York: Routledge [in English].
55. Rosales, R., Lowry, D. (2000). Online news framing: A content analysis of the coverage of three Manila online newspapers during the 1998 Philippine presidential election. *Journal of Asian Pacific Communication*, volume 10, issue 1, pp. 79-91. URL: <https://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/japc.10.1.05ros> [in English].
56. Sinclair, J. (1991). *Corpus, concordance, collocation*. Oxford: Oxford University Press [in English].
57. Teubert, W., Čermáková, A. (2004). Directions in corpus linguistics. In M.A.K. Halliday et al. (Eds.), *Lexicology and corpus linguistics: an introduction* (pp. 113-165). London and New York: Continuum [in English].
58. Tollefson, J.W. (2014). The discursive reproduction of technoscience and Japanese national identity in The Daily Yomiuri coverage of the Fukushima nuclear disaster. *Discourse & Communication*, volume 8, issue 3, pp. 299-317. URL: <https://doi.org/10.1177/1750481313510817> [in English].
59. Velivchenko, V. (2018). Donbas crisis key actors: narratives and perceptions in the interviews of Ukrainian elites. *Cognition, communication, discourse*, issue 17, pp. 103-117 [in English].
60. WebCorp (service for the virtual corpus). URL: <http://www.webcorp.org.uk> [in English].
61. Wright, D., Brookes, G. (2019). "This is England, speak English!" (a corpus-assisted critical study of language ideologies in the right-leaning British press). *Critical Discourse Studies*, volume 16, issue 1, pp. 56-83. URL: <https://doi.org/10.1080/17405904.2018.1511439> [in English].